

VALE

AFSCHEID VAN EEN TIJDSCHRIFT DAT EEN INSTELLING WERD

"If I have seen further it is by standing on the shoulders of giants "
(Bernard van Chartres, ten onrechte toegeschreven aan Newton)

Het is toch wel even wennen bij de vaststelling dat de eerste redactieraad precies vijftig jaar geleden plaatsvond bij mij thuis. En dat ik derhalve vijftig jaar lang dit mooie tijdschrift heb mogen leiden met de medewerking van een schare eminente rechtsgeleerden uit Noord en Zuid, stemt mij bijzonder dankbaar, maar ook een beetje weemoedig.

Onwillekeurig denk ik dan aan het prachtig gedicht van de prins der Nederlandse letteren, Adriaan Roland Holst (De Ploeger):

*"Ik vraag geen oogst; ik heb geen schuren,
ik sta in uw dienst zonder bezit.
Maar ik ben rijk in dit:
dat ik den ploeg van uw woord mag besturen.
en dat gij mij hebt toegewezen
dit afgelegen land en deze hooge landouwen,
waar als in het uur der schafte
bij de paarden van mijn wil
ik leun vermoed en stil
de zee mij zichtbaar is zoo ver ik tuur.
Ik zal de halmen niet meer zien
noch binden ooit de volle schoven,
maar doe mij in den oogst gelooven
waarvoor ik dien ..."*

En bij dit alles heeft men mij *"als vliegwiel"*, zoals Jan Ronse placht te zeggen, laten betijen.

De canon werd bij de start vastgelegd: Nederlandstalig, in samenwerking met Nederland, met wie wij “*een grensoverschrijdende eenheid van rechtsdenken*” — de uitdrukking is van Jan Ronse — zouden koesteren, maar bovendien met een breed raam op het rechtsfenomeen in een globaliserende wereld.

Hierbij waren en zijn wij als juristen gelukkig te mogen leven in een prachtig driestromenland, drie grote rechtsculturen, de Nederlandse (Hugo Grotius, Johannes Voet), de Franse (Jean Etienne Marie Portalis, François Laurent) en de Duitse (Carl von Savigny, Rudolf von Jhering).

Maar hiertoe is het fundamenteel noodzakelijk dat wij aan kruisbestuiving (“*pollinisation croisée*”) blijven doen, d.w.z. dat wij met de Frans-talige en de Duitstalige rechtscultuur onze Nederlandstalige rechtsculturen blijven bevruchten, maar vanzelfsprekend ook verwachten dat onze anders-talige juristen de eigen inbreng van de Nederlandstalige rechtscultuur weten te waarderen en te integreren.

Dat dit geen waanbeeld is, mocht ik met bijzonder groot genoegen vaststellen in het J.L.M.B. van vorig jaar, waar niemand minder dan de toenmalige Voorzitter van het Grondwettelijk Hof, Paul Martens, het had over de weldaden van “*le bicommunautarisme juridique de ce pays*” met verwijzing naar de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, de bindende derdenbeslissing, de rechtsverwerking en zoveel meer!

Maar dit land wemelt helaas ook van mercantiele kooplieden, die onze ziel willen verkopen aan een taal, die op het Europees continent enkel in Gibraltar wordt gesproken!

Laat mij terugkeren naar het tijdschrift anno 1964.

Formaat, kaft, drukletter, bladspiegel en rubrieken werden vastgelegd en zijn quasi onveranderd gebleven. Het consumentvriendelijk abonnementsgeld bleef sinds 1995 onveranderd: € 125,00 voor jaargang 2013, bijna 3000 bladzijden!

De kaft werd ontworpen door een leraar van Sint-Lucas, waar toen ook Willy Delva les gaf. Dr. Marcel Grypdonck gaf goede raad i.v.m. de alghele vormgeving en suggereerde de drukkerij Erasmus in Ledeberg, terwijl de heer Etienne Story als uitgever optrad. Het eerste nummer van het T.P.R. werd trouwens op vrijdag 13 maart 1964 (!) gepresenteerd in het bovenzaaltje van de uitgeverij.

Erasmus is gedurende 48 jaar onze drukker geweest, maar werd overgenomen door Deckers-Snoeck en 2 jaar later door Graphius: "*Quieta non movere*" zou voortaan tot het verleden behoren.

In dit eerste nummer van de 51^e jaargang wordt de geschiedenis van ons Tijdschrift (intern en extern) op een magistrale wijze gebracht door twee auteurs, die de vijftig jaargangen hebben geanalyseerd en via gesprekken ook de wording en ontwikkeling van het tijdschrift hebben gereconstrueerd.

1. Men kan zich afvragen welk instrument de beste bijdrage tot de rechtswetenschap levert: handboeken, monografieën, tijdschriftartikelen, Festschriften.

Hoewel deze laatste soms verborgen goudmijnen kunnen zijn, zet ik deze terzijde omdat bij gebrek aan een bijgehouden inventarisatie de toegang vrij confidentieel wordt!

Handboeken zijn ongetwijfeld basiswerken voor een juridische bibliotheek en worden wellicht het meest geconsulteerd. Maar voor rechtspractici moet de rechtszekere interpretatie als een conservatief-beschrijvende toelichting de prioriteit krijgen boven de progressieve theorievorming. Mijn generatie werd in het privaatrecht opgevoed met De Page en Kluyskens.

Monografieën, waarbij voornamelijk de plethora aan doctorale (vroeger aggregaatsthesisen) proefschriften, zijn natuurlijk veeleer theorievormend en dus meestal een bijdrage tot de rechtswetenschap. Soms breken nieuwe ideeën door via de rechtspraak, waarover nog verder.

Dat tijdschriften het recht levend maken is een overtuiging die niet moet verbazen in de pen van iemand, die vijftig jaar een tijdschrift heeft mogen leiden!

Wij hebben bijdragen gebracht die theorievormend waren, zoals marginale toetsing, rechtsverwerking, leenmoederschap, conversie van nietige rechtshandelingen, objectieve aansprakelijkheid, bindende derdenbeslissing, ...

Door de prestigieuze overzichten van rechtspraak — meer dan 160! — wordt een uitvoerige en kritische analyse geboden van de rechtspraak sinds 1961 in België in alle domeinen van het privaatrecht "*sensu latissimo*".

Er is plots door de eigenwijze mandarijnen van ranking-commissies een waanzinnig oordeel geveld over de commentaar op rechtspraak

(annotaties en overzichten): Deze zou niet in aanmerking mogen worden genomen bij de wetenschappelijke evaluatie van publicaties in de rechts-wetenschap. Men zou eens de overzichten van de hand van Jan Ronse, Willy Delva, Jacques Matthys, Gustaaf Baeteman, Raymond Derine, Jean Laenens, Georges Van Hecke, Paul De Vroede, moeten herlezen hoe de rechtspraak doctrinaal wordt veredeld. Dit is een vorm van kruisbestuiving die de voortgang van het recht ten goede komt.

Ik geef twee voorbeelden om dit te illustreren. Als jong advocaat had ik in het A.P.R.-Trefwoord “Delegatie” van Jan Ronse gelezen over de toetreding tot iemand anders schuld (*Schuldbeitritt*) en kon ik een rechter overtuigen om diegene die een deel van de schuld van de echte schuldenaar had betaald tot de algehele betaling te veroordelen.

En in de conclusies van Procureur-Generaal Jacques Velu bij het Anca-cassatiearrest kan men lezen welke auteurs hem hebben overtuigd om de Staat aansprakelijk te stellen voor onbehoorlijke rechtspraak.

Het wordt derhalve de hoogste tijd dat men de ban op de rechtspraak-commentaar zou opheffen.

Wij waren ook nog voorstander van een kritische boekbespreking. De tijd dat elke publicatie in het Nederlands meteen op bazuingeschal werd onthaald, was nu toch wel, meer dan dertig jaar na de vernederlandsing van de universitaire studies in de rechten, voorgoed voorbij. Er werden boeken gerecenseerd die in het Nederlands, Frans, Duits, Engels, Spaans, Italiaans waren gepubliceerd.

Maar men kenne aan de boekbespreking ook een eigen waarde toe: Juristen inspireren dankzij de lectuur van nieuwe nationale en buitenlandse publicaties.

Bij dit alles wou ik toch een persoonlijke bedenking maken bij het oerwoud aan juridische tijdschriften in dit land. Uit een inventaris “*Sensu latissimo*” meen ik te kunnen opmaken dat het er een 600-tal zijn. Hallucinant.

Dit is noch financieel, noch professioneel verantwoord. Zelf lanceerde ik de oneliner: “*geen nieuw tijdschrift zonder een dat verdwijnt*”, wat wij zelf ook met het T.P.R. hebben bereikt, maar het blijft roepen in de woestijn.

Zelf heb ik enkele malen, met de steun vnl. van het Journal des Tribunaux, meetings van alle juridische tijdschriften georganiseerd: “*Journée des journaux de droit*”. Pogingen om af te spreken, om dubbel gebruik te vermijden, om een niche-politiek te propageren, het is allemaal “*um sonst*” gebleken.

Maar toch blijf ik de leuze van Willem De Zwijger indachtig: *“Point n’est besoin d’espérer pour entreprendre, ni de réussir pour persévérer”*.

2. De taal van het tijdschrift

In het zog van de Algemene Praktische Rechtsverzameling waren wij van oordeel dat de hoogste kwaliteit in een keurige Nederlandse rechtstaal moest gegarandeerd worden.

Er was geen enkel bezwaar om niet-Belgische auteurs in het Frans, Duits, Engels of Afrikaans te laten publiceren. Deze strakke regel werd slechts éénmaal overtreden ...

Maar anderzijds diende gezorgd te worden om het provincialisme te overstijgen door aan elke bijdrage een samenvatting in het Frans, Duits, Engels en later (sinds 1989) in het Spaans toe te voegen. Het is herhaaldelijk gebeurd dat vanuit het buitenland gevraagd werd om de volledige vertaling van een of andere bijdrage te bekomen. Dit verzoek kon steeds worden ingewilligd door beroep te doen op de Belgische ambassade in het land van de verzoeker.

3. Papier

Bij de start van ons Tijdschrift had de digitale kwelduivel nog niet toegeslagen.

De komst van een vers en nieuw nummer brengt als het ware een sensuele ervaring: de geur van vers druksel, de tast van het bedrukt papier, het openleggen van zelf het dikste nummer in de handpalm, de lichtgroene kleur van de kaft. Een genot voor verschillende zintuigen.

En hoeveel tijdschriften van die omvang kan men gewoon openleggen?

Ik citeer dan ook graag de Engelse wijsgeer Ben Irvine:

“Wij blijven drukken omdat wij de mensen tastbare publicaties in handen willen geven — en het maakt niet uit of zij nu onze boeken doorbladeren in een bibliotheek, of er ontspannen bij zitten in een studentenbijeenkomst of in een café, of een pas bezorgd pakje openmaken. Wij willen dat onze publicaties er aantrekkelijk uitzien, kleurrijk en aangenaam om vast te nemen (en dat ze ook lekker ruiken!), en we doen dat alles op een milieuvriendelijke manier. Wij willen dat onze boeken uitnodigend op de

koffietafel liggen, dat ze opnieuw gelezen worden en aan vrienden worden uitgeleend. Voor alles willen wij dat onze publicaties er de mensen op een simpele, maar inspirerende manier toe aanzetten om nieuwe kennis op te doen: op een manier die eenvoudiger, praktischer, afdoender en socialer is dan veel van de hightechalternatieven.”(1)

Na jarenlang overleg hebben wij uiteindelijk in 2011 ingestemd met de opname in de Jura-bibliotheek, maar wel mits een obligate abonnering op de papieren editie.

Het is verheugend vast te stellen dat het aantal abonnees omzeggens stabiel is gebleven.

4. Ons Tijdschrift als een instelling

In zijn bijdrage herinnert Sebastiaan Vandenbogaerde eraan dat het Algemeen Fiscaal Tijdschrift in 1964 schreef: *“Wanneer een tijdschrift na 15 jaar volwassen wordt, wordt het na 30 jaar eerbiedwaardig, en na 50 jaar wordt het een instelling”*.

Dankzij een ruim en trouw abonneebestand kon het Tijdschrift een aantal collaterale initiatieven nemen, die inderdaad van het T.P.R. als het ware een Instelling hebben gemaakt.

In 1991 startten wij met de T.P.R.-prijs voor de beste bijdrage in de vorige jaargang. De bedoeling was om jongere juristen aan te moedigen, vermits de prijs beperkt was tot auteurs die minder dan 35 jaar oud waren. Sindsdien werden er 20 prijzen uitgereikt.

De beoordeling verloopt steeds volgens een vrij formeel ritueel: de leden van de Belgische redactieraad en Nederlandse adviesraad (totaal 22 personen) lezen en vergelijken de bijdragen die ontvankelijk zijn en beslissen wie het beste artikel heeft geschreven. Voorkeur wordt gegeven aan bijdragen die theorievormend waren.

In 1997 werd beslist een T.P.R.-wisselleerstoel te financieren, waarbij om beurten Belgische collega's *in residence* aan een Nederlandse faculteit zouden doceren en er onderzoek verrichten en Nederlandse collega's aan een Belgische faculteit. Aan het einde van de rit moet dan een publiceerbare bijdrage worden ingezonden.

Wij hebben in de afgelopen 17 jaar 34 hoogleraren uitgestuurd vanuit en naar bijna alle rechtsfaculteiten in België en Nederland. Sinds 2012 kwam

---

(1) Een bladzijde omslaan, *Ethische Perspectieven*, 2012, p. 122.

er nog een rulleerstoel met Zuid-Afrika bij. Speciale vermelding verdient het feit dat drie Franstalige professoren uit België een leerstoel in Nederland hebben bezet en er in het Nederlands hebben gedoopt.

Sommige verholde pogingen om in het Engels te doceren konden worden vrijgesteld.

Deze leerstoelen zijn bijzonder belangrijk gebleken omdat zij zeer dikwijls de start hebben gegeven aan een meer permanente interfacultaire samenwerking over de grens heen.

Alzo wordt bewaarheid datgene wat Jan Ronse destijds omschreef als "*grensoverschrijdende eenheid van rechtsdenken*".

5. Abonnees

Een tijdschrift begint pas te leven, wanneer het gelezen wordt. Uit tal van onderzoeken is gebleken dat het T.P.R. hoofdzakelijk geconsulteerd wordt en dan vanzelfsprekend voor zijn overzichten van rechtspraak. In dit jaar 2013 alleen reeds hebben wij 2811 bladzijden geproduceerd: Giften, burgerlijke rechtspraak Hoge Raad der Nederlanden en Vervoersrecht!

Onze abonnees werden bovendien vertroeteld: een abonnement voor 125 euro, prijs die sinds 1996 niet meer veranderde. Het is een dumping-prijs voor jaargangen die soms meer dan 2500 bladzijden tellen.

En bij elk lustrum paste bovendien een bijzonder geschenk dat aan alle abonnees werd aangeboden: de *Practycke civile* van Joost de Damhouder, *Lof van de rechter* van Piero Calamandrei, *Cumulatief Burgerlijk Wetboek (1804-2004)*, *Galerij van befaamde juristen uit de Lage Landen* en nu dit jaar het prachtig geïllustreerde werk over de Europese hoogste rechtscolleges.

* * *

Bij deze halve eeuw overheerst een gevoel van dankbaarheid: "*Herr, der Sommer war sehr groß* " (R.M. Rilke).

Men zal zonder twijfel begrijpen dat ik vooraan in deze rij mijn lieve echtgenote plaats, zonder wiens rustige vastheid, aanmoediging en aanwezigheid ik niets van dit alles had kunnen realiseren.

En dan komen die vele eminente persoonlijkheden dankzij dewelke het Tijdschrift een onvoorstelbaar rijk geestelijk patrimonium heeft kunnen opbouwen.

Ik had het voorrecht bij de aanvang te mogen staan op de schouders van reuzen, Delva, Matthijs en Ronse, wat ons toeliet heel ver te zien. En daar waren ook Nederlandse reuzen bij: Jan Drion, Jaap Beekhuis en Adriaan Pitlo.

Maar bovenal ben ik onmetelijke dank verschuldigd aan diegenen die mij van bij de aanvang hun vertrouwen hebben geschonken. Nooit heeft wie dan ook in die vijftig jaar mij enige professionele, redactionele of financiële verantwoording gevraagd. Ik sta nog altijd verstomd dat dit nooit gebeurd is.

Maar onze komst werd in het Rechtskundig Weekblad op bazuin-geschal onthaald door niemand minder dan de dynamische voedstervader van het Vlaamse rechtsleven, René Victor.

Meer dan 250 auteurs hebben bij ons gepubliceerd. Midden zovelen herinner ik aan Langemeyer, Jozef Esser, Dorhout-Mees, Jean Laenens en Gustaaf Baeteman.

De beste commentatoren van de rechtspraak in eigen land en ook van die van de Hoge Raad waren onze rechtmatige trots, vooral dan diegenen die over de decennia heen dit zware benedictijnenwerk trouw volbrachten.

En niet minder dan 750 boeken werden in die halve eeuw kritisch gerecenseerd.

Wij hadden uitstekende uitgevers: Story en Kluwer, alsook drukkers.

Na 48 jaar Erasmus, over Deckers-Snoeck bij Graphius, die behoort tot de Europese top drie.

En, *last but not least*, een team van topjuristen in onze Belgische redactieraad en Nederlandse adviesraad, die via mails verzocht worden advies te geven over de publiceerbaarheid van ingezonden bijdragen.

Sinds 1964 had het T.P.R. ook een schare van pientere redactie-secretarissen — ik tel er 12 opeenvolgende in die vijftig jaar — die soms wegens tijdsdruk de *Stormen* van de directeur moesten trotseren!

Voor dit alles ben ik zovelen dankbaar omdat wat het Tijdschrift gerealiseerd heeft anders nooit had kunnen geschieden.

En bij het gevoerde beleid zat ook nog de bekommernis voor om in het bijzonder aantredende jonge juristen aan te moedigen door hen in het T.P.R. een gegeerde ruimte te bieden.

* * *

*“En ook weemoedigheid, die niemand kan verklaren
en die des avonds komt wanneer men slapen gaat”.*

(W. Elsschot)

Maar wanneer ik morgen een vergadering, een receptie of een diner zal mogen meemaken, zal men mij voortaan niet meer vluchten.

Auteurs, maar vooral overzichters (hoofdauteurs van een overzicht van rechtspraak) zullen mij niet meer mijden uit schrik dat ik hen aan de deadline voor hun bijdrage zou herinneren!

Maar bovenal overvalt mij een gevoel van dankbaarheid omdat ik dit prachtige papieren kleinood heb mogen ontwikkelen en koesteren gedurende een halve eeuw.

Met enige voldoening mag ik vaststellen dat ik de opdracht die mij vijftig jaar geleden werd toevertrouwd, zo goed mogelijk heb trachten te vervullen: *“mission accomplie”*.

Hierbij heeft het leidmotief van de stichter der Jezuïetenorde, de H. Ignatius van Loyola, mij blijvend geïnspireerd: *“Semper magis”*.

De eerste jaargang van 1964 telde 800 bladzijden, de vijftigste jaargang 2013, 2800 bladzijden. En ik onderstreep graag dat het uiteraard niet enkel om kwantitatieve verbetering ging.

Maar bovenal wordt mijn weemoed vandaag overstemd door een gevoel van grote vreugde bij het uit handen geven van dit kleinood, hierbij refererend naar Max Havelaar: *“Want niet in het snijden van de padi is de vreugde; de vreugde is in het snijden van de padi die men zelf geplant heeft”*.

En aan mijn opvolgers, die vanaf morgen de directie van dit tijdschrift zullen waarnemen, vraag ik enkel om dit kostbaar papieren kleinood als een mooie parel in een schrijn te koesteren. *Vita brevis, ars longa*.

Maar meteen voeg ik hieraan toe, met de woorden van Admiraal Cornelis Tromp: "*Het sal waerachtigh wel gaen*" (1673).

MARCEL STORME
Directeur

Gent, 16 januari 2014